

8. Výživa prasat

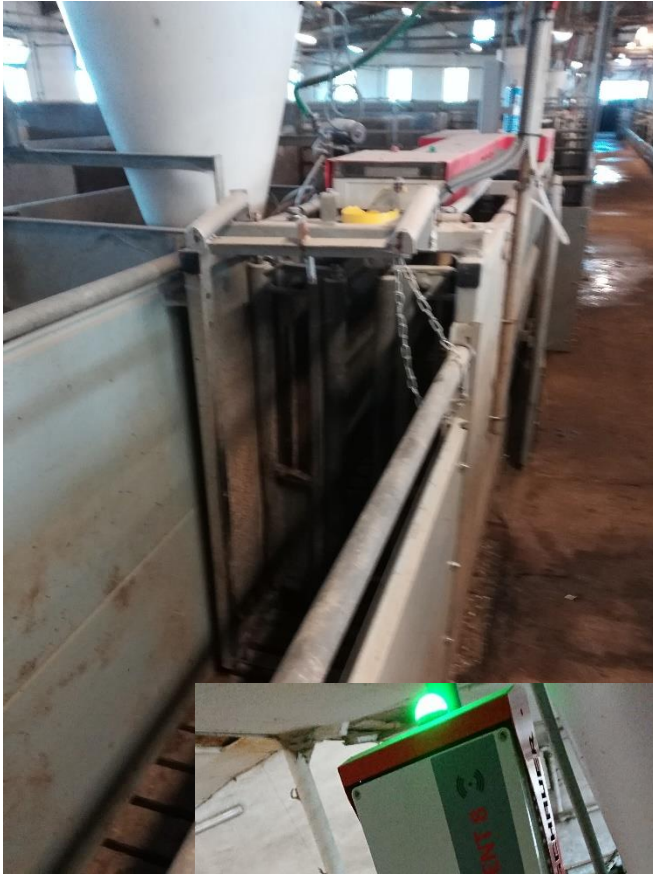
Prase je všežravec, jejich potrava se skládá z rostlinné i živočišné složky v různém poměru. Význam má především enzymatické trávení, na rozdíl od přežvýkavců mikrobiální trávení není hlavním procesem a proto nejsou prasata schopna trávit větší množství vlákniny. Prasata potřebují několik esenciálních aminokyselin přijímat v potravě, z nich nejdůležitější a limitující je lysin. V chovech se využívají zejména směsi určené pro jednotlivé kategorie prasat a také jejich forma podávání (suchá, granulovaná, vlhčená a mokrá krmiva).

8.1. Výživa prasnic

Během kojení selat jsou prasnice krmeny vysoce nutričně bohatou krmnou dávkou a to ad libitum nebo v dávce 3-4 kilogramů za den. Tato dieta by měla být udržena maximálně do období 12-14 dnů před ovulací, protože důsledkem velkého příjmu krmiva a nadváhy může docházet k vyššímu počtu neúspěšného zabřezávání u prasnic a nízké početnosti vrhu, což je nežádoucí. Dalším důsledkem je zhoršení implantace embrya v děloze důsledkem hormonální dysbalance, mrtvě narozená selata, prodloužení březosti a snížení apetitu během laktace. Proto se doporučuje snížit krmnou dávku na 1,5-2,5 kg denně až do doby, kdy je potvrzena březost. Optimální známka BSC v tomto období je 3-3,5. Nižší hmotnost naopak může zapříčinit narození menších selat a malé zásoby energie na tvorbu mléka v období kojení selat. Stejný vzorec neplatí pro prasnice ustájené ve venkovních výbězích, neboť ty mají větší výdej energie a jde zde větší závislost příjmu potravy na ročním období oproti vnitřním ubikacím prasnic v intenzivních chovech. Před nástupem říje u prasniček i prasnic je možno využít i tzv. flushing, tedy nárazové zvýšení krmné dávky a přijaté energie. Během březosti také není žádoucí překrmování prasnic, nejlépe je přesné dávkování krmiva jednotlivým prasnicím, například s pomocí automatických krmných systémů, krmení ad libitum není příliš vhodné.

Foto:

Ve stájích prasnic jsou využívány krmné automaty, které nadávkují krmivo přesně podle dané prasnice. Krmné automaty mají kotec pro jedno prase, které tak v klidu svoji dávku zkonsumuje.

8.2. Výživa selat

Selata po narození mají nízký obsah kyseliny chlorovodíkové a pepsinu v žaludku a bílkoviny mléka se v žaludku sráží především pomocí enzymu chymozinu. Vyšší aktivitu mají v jejich případě enzymy lipáza s laktázou, naopak nižší je u sacharózy a amylázy a selata prakticky nejsou po narození schopná štěpit a trávit škrob a sacharózu.

Příjem potravy u selat se dá rozdělit na období kolostrální (během prvních 2 dnů po narození), příjem mateřského mléka (do 10. dne), příkrm pevného krmiva (asi týden před odstavenem) a zkrmování krmných směsí po odstavu. K příkrmu započatému týden po narození se používá tzv. prestartérová směs, která se podává v dávce ad libitum a musí být pro selata zajímavá, chuťově přitažlivá a selata si na ni zvykají ještě během příjmu mateřského mléka. Obvykle obsahuje obiloviny, šrot a podíl mléčných produktů. Součástí bývá i přídavek vápníku a železa, kterého je nedostatek v mateřském mléce.

Foto:

Prestartérová směs, na kterou si selata zvykají již od útlého věku.

Po odstavu se zpočátku stále podává tento prestartér, na která jsou selata navyklá, od hmotnosti 7-8 kg (zhruba 35 dnů stáří) se přechází na startérovou směs také v dávce ad libitum. Očekávaný přírůstek v tomto období je 340-400 g za den. Tato směs obsahuje větší množství obilovin a nižší podíl mléčných produktů a krmí se do hmotnosti selat 35-40 kg. Po tomto následuje předvýkrmová část s poměrným denním příjmem 1,15 kg krmiva podávaného ad libitum a přírůstkem 540 g za den. Dávka krmiva a konverze živin je závislá na okolní teplotě, která by v tomto období měla být ideálně okolo 20-22°C. Nižší teplota způsobuje potřebu vyššího příjmu krmiva, které je využito na produkci tepla, vyšší teplota způsobuje u prasat nižší příjem krmiva. Krmivo je předkládáno ve formě suché, vlhčené nebo mokré.

Foto:

Odstavená selata krmená vlhčenou krmnou směsí.

Po těchto fázích již nastává poslední fáze a to samotný výkrm. Jatečné hmotnosti 120 kg prasata dosahují asi v půl roce věku. Ve výkrmu jsou prasata krmena buď ad libitně (horší konverze, vyšší podíl tuku), semi-adlibitně nebo optimálně 3-4x denně. Směsi mohou být opět suché, granulované, vlhčené nebo mokré. Suché krmení je nejjednodušší a nejlevnější, ale zvyšuje prašnost ve stáji a zvyšuje riziko výskytu onemocnění dýchacího traktu. Granulovaná směs je výhodná v tom, že ji prasata nevyhazují z krmítka, tepelná úprava při výrobě snižuje kontaminaci nežádoucími látkami, zvyšuje stravitelnost živin, ale jde o dražší variantu. Vlhčené krmivo prasata ráda přijímají, ale je zde složitější dávkování. Mokrý krmení podporuje žravost, zvyšuje intenzitu růstu, lze zde jednoduše měnit složení dávky. Nevýhodou je zvyšování vlhkosti vzduchu zejména ve špatně větratelných stájích, možnost působení korozivně na technologická zařízení, zhoršuje jatečnou výtěžnost vyšším ukládáním tuku a snižuje příjem sušiny u prasat. V tomto období jsou také vybírána prasata, která dále budou sloužit k chovu, a u těch se může lišit způsob krmení.

Do krmných směsí u odstavených selat se mohou používat aditiva. V případě odstavu jde o kritické období, protože selata jsou ve stresu ze změny prostředí, z náhlé změny stravy a absence matky a mateřského mléka. Z tohoto důvodu se používají například sladidla a další zchutňovadla, acidifikátory nebo laktogenní bakterie pro snížení pH v trávicím traktu, což napomáhá lepšímu trávení a potlačení nežádoucí mikroflóry v traktu.

8.3. Výživa kanců

V případě kanců je hlavním cílem dosáhnout vysoké plodnosti. Způsob krmení se může lišit dle způsobu využití kance. U kanců využívaných k odběru semene a následné tvorby inseminačních dávek je důležitá kvalita ejakulátu, naopak u prasat využívaných v přirozené plemenitbě to je jejich aktivita při vyhledávání říjících prasnic a ochota schopnost pářit se. K běžné krmné dávce (směsi) je možné podávat i další jako je krmná mrkev nebo řepa a další doplňky, které zvyšují plodnost kanců. Krmivo musí být hygienicky nezávadné, protože jakákoli chyba se s odstupem času projeví na kvalitě spermatu nebo na zabřezávání a reprodukční výkonnosti prasnic. Nebezpečné jsou zejména mykotoxiny, například zearalenon produkovaný plísněmi má negativní dopad na vývoj spermií ve varlatech a negativně se projevuje i v chovech prasnic.

Foto:

Nekróza předních struků u selat narozené prasnici, která byla v minulosti vystavena vlivu mykotoxinů v krmivu.

Foto:

Nekróza ocasů u selat. Matka těchto selat byla v minulosti vystavena vlivům mykotoxinů.

8.3. Zdravotní potíže způsobené nesprávnou výživou

8.3.1. Enterohemoragický syndrom

Jde o postižení trávicího traktu vedoucího až k úhynům selat ve věku 2,5-5 měsíců. Příčin je celá řada, jde o zařazení syrovátky do krmné dávky bez postupného návyku, hypersenzitivitu, nízkou frekvenci krmení (velký příjem krmiva po předchozím hladovění), stres a fyzickou zátěž. Dochází k postižení tenkého a tlustého střeva, případně torzi střev,

poruše trávení, zánětům a krvácením. Na postižení se podílí infekce bakteriemi *E. coli*, případně se spolupůsobením *Clostridium perfringens*. Dalšími patogeny, které se v souvislosti s trávicím mohou objevit, mohou být *Salmonella* sp., *Lawsonia intracelullaris* a další. Vhodnou prevencí je striktní dodržování nezávadnost a hygieny krmiva a podávání vlákniny, která napomáhá prasatům vyrovnat se se změnami v krmné dávce.

8.3.2. Hladovění

Hladovění, tedy nedostatek krmiva nebo energie, vede ke snížení přírůstků, zhoršení imunity a postižení střev, nižším přírůstkům nebo snížení početnosti vrhu. Je třeba krmnou dávku sestavovat dle věku, druhu a využití prasete. K energetickému deficitu kromě nedostatečného množství krmiva přispívá rovněž nízkoenergetické krmivo, nízký obsah bílkovin, nedostatečný přístup ke krmivu, nedostatečnýmnožství krmiva na všechna prasata v kotci, nízká stájová teplota, průvan, přemíst'ování prasat a jiná stresující manipulace včetně infekčních onemocnění. Rizikový je také nedostatek aminokyselin, který způsobí snížené přírůstky u prasat, větší obsah tuku a horší konverzi živin.

8.3.3. Hypoglykémie selat

K hypoglykémii u selat dochází, když nemají možnost pít, například slabá selata, která si nedokážou vybojovat své místo u struku nebo příliš početný vrh, kdy prasnice nemá dostatečné množství struků nebo má nedostatek mléka. Ke zhoršení situace přispívá rovněž nízká okolní teplota (optimální pro selata je 32-33°C, zatímco pro prasnici 18-20°). Tato selata jsou zpočátku aktivní, neklidná, vokalizují, ale později u nich nastupuje apatie, křeče a úhyn.